

Mänskliga rättigheter

JOSEPH SOHM/SHUTTERSTOCK

■ *Black Lives Matter* ('Svarta liv betyder något') är en medborgarrättsrörelse i USA som kämpar mot kränkningar av svarta amerikaners rättigheter.

Mänskliga rättigheter är rättigheter som alla människor bör ha. Dessa rättigheter är inget vi måste förtjäna utan ska ges till oss just för att vi är människor. De gäller för alla människor, på alla platser och i alla tider.

De mänskliga rättigheterna innebär att alla ska skyddas mot våld, förtryck och övergrepp. Dessutom har alla människor rätt till utbildning, trygghet och sjukvård.

Det är i första hand staten som har till uppgift att skydda rättigheterna för sina medborgare och se till att varje människa får de utvecklingsmöjligheter som hon har rätt till. I praktiken kränks dock människors rättigheter dagligen. Det är långt kvar till en värld där alla individer föds med samma grundläggande livschanser.

Ord och begrepp

Ordlista: Mänskliga rättigheter

Deklaration är ett uttalande där till exempel en regering eller en stor organisation (som FN) talar om vad den tycker i en viktig fråga. Ordet användes tidigare för bindande överenskommelser i FN och betyder samma sak som *förklaring*.

Konvention är en överenskommelse mellan flera länder.

Slaveri innebär att en person inte är fri utan tillhör en annan person.

Upplysningen är namnet på en kulturhistorisk strömning som sträcker sig från mitten av 1600-talet till slutet av 1700-talet.

Det här är offlineversionen av *Mänskliga rättigheter*. Följ länken för att komma åt ytterligare material som övningar, interaktiva element, filmer med mera.

<https://laromedel.ne.se/material/reader/189/7786>

FN:s deklaration om mänskliga rättigheter

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna arbetades fram på kort tid efter andra världskrigets slut. Förenta Nationerna bildades 1945 och bara tre år senare enades de 50 medlemsstaterna om deklarationen.

FN:s rättighetsdeklaration är tänkt att fungera som en norm eller regel som gäller alla människor över hela världen. Deklarationen inleds med dessa ord:

”Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.”

Därefter följer 30 artiklar som punkt för punkt lägger fast de friheter och rättigheter som alla stater ska erkänna, skydda och tillämpa i praktiken.

FN:s barnkonvention

1989 antog FN en konvention om barns rättigheter, [barnkonventionen](#).

Regeringar som har anslutit sig till konventionen erkänner:

- att alla barn har lika värde och ska tillförsäkras de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad på grund av ras, hudfärg språk, religion, etniskt ursprung, handikapp eller något annat
- att vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i första rummet
- att barn har rätt att säga sin mening i allt som rör dem själva och att bli respekterade
- att de till det yttersta av sina resurser ska stödja barnets rättigheter, som bland annat omfattar barnets rätt till liv (rätten till mat, vatten, hälsovård och tak över huvudet), barnets rätt till att utveckla sina anlag genom bland annat utbildning, och barnets rätt att skyddas mot våld och missbruk.

Den svenska regeringen beslutade 2018 att Barnkonventionen ska bli en del av svensk lag.

Läs en [kortversion av barnkonventionen](#) på UNICEF:s hemsida.

SHUTTERSTOCK

■ Enligt FN:s barnkonvention har alla barn rätt till mat, vatten, hälsovård och tak över huvudet.

STEFAN HOLM/SHUTTERSTOCK

■ Barn har också rätt till utbildning och att skyddas mot våld och missbruk.

SHAWN TALBOT/SHUTTERSTOCK

■ Varje barn har rätt till utbildning. Grundskolan ska vara gratis.

Männsliga rättigheter genom tiderna

Uppfattningen att människor har lika värde och har lika rättigheter är en sen historia.

Under större delen av vår historia har människor betraktats och behandlats som olika värda. Slaveri har varit vanligt genom historien och förekommer fortfarande. Människor har varit och är sina ägares egendom.

Inte ens när slaveri förbjudits har människor betraktats som lika mycket värda. Längre styrdes länder av mer eller mindre enväldiga kungar och den enda grupp som hade något inflytande i samhället var adelsmän.

Först under 1700-talet, under den så kallade **upplysningstiden**, började det dyka upp idéer om att människor var födda med lika värde. I den **amerikanska självständighetsförklaringen 1776** och under **franska revolutionen 1789–99** uttrycktes idéer och deklamationer om männsliga rättigheter och människors lika värde.

I praktiken innebar det att alla vita män ansågs vara födda fria och lika. De männsliga rättigheterna gällde varken kvinnor eller människor av annan hudfärg.

Först under 1900-talet, när allt fler länder blev demokratiska och allmän och lika rösträtt infördes för både män och kvinnor, kan man säga att människor i demokratiska länder i stort sett hade fått lika värde och lika rättigheter.

AGENT TOP M. DESJARDINS/IBL

■ François de Voltaire var en av upplysningens främsta representanter.

Sammanfattning

Männsliga rättigheter

- Männsliga rättigheter är inget vi måste förtjäna utan ska ges till oss just för att vi är människor.
- FN:s deklamation om männsliga rättigheter är tänkt att fungera som en norm eller regel som gäller alla människor över hela världen.
- FN har också antagit en barnkonvention där barns rättigheter finns sammanställda.
- Alla världens barn har rätt att växa upp under trygga förhållanden och att få utbildning som gör att de kan utvecklas efter sina förutsättningar.

Det här är offlineversionen av *Männsliga rättigheter*. Följ länken för att komma åt ytterligare material som övningar, interaktiva element, filmer med mera.

<https://laromedel.ne.se/material/reader/189/7786>